

עם חסר סבלנות

מגיש: אסיף כספי, במסגרת קורס עבודות חקר
במרכז מדע ודעת למחוננים בתל חי, תשע"ז - 2017

מבוא

הייתי באמריקה בסוג של לונה פארק והיו שם תורים של 120 דקות. בכל הזמן שחייתי שם אף אחד לא דחף, לא עקף או נכנס מהצד. לעומת זאת - הייתי בלונה פארק תל אביב והיו תורים של 5 דקות ותוך שניות שמתו לב כיצד ילדים נכנסים מהצד, כיצד ילדים מקללים ילדים שעולים על הגדרות ומנסים "לדפוק את המערכת" מכול כיוון. דוגמא נוספת: אני ומשפחתי הלכנו לאכול במסעדה. אחרי שסיימנו לאכול יצאנו וראינו שמישהו חונה ממש קרוב אלינו, בגלל שהוא חנה באלכסון ולא חנה כמו שהוא היה צריך. היה מאד קשה לצאת מהחניה וזה לקח זמן אז נהג אחר מיד התחיל לצפור לנו כמה צפירות. נסעתי עם אבא שלי לקנות משהו והיה כביש עמוס וצר, הגענו לכיכר ומכוניות פשוט התחילו להידחף מכל כיוון ואנשים עצרו באמצע הכביש. הייתי בגרנד קניון שבארצות הברית ובאחת מנקודות התצפית שמענו ישראלים שמדברים בקול צועק, חסרי סבלנות, שומעים אותם בכל מקום והם מדברים בשפה מלוכלכת. כשנכנסים לחנות ומגיע אדם שרוצה להחזיר את מה שהוא קנה, אפשר לשמוע את המוכר ממלמל קללות. הישראלים מתווכחים על כול דבר קטן. לכן אני מנסה להבין למה זה רק הישראלים? מה שונה בנו שגורם לנו להיות ככה? אנחנו מדינה מפותחת עם הרבה משאבים אך בכל זאת אנחנו חברה בלי סבלנות, ללא רוגע, כבוד זה לזה ולאחר; עם שפה בוטה וחוסר בדיבור בשפה גבוהה והתנהגות כאילו אנחנו מדינת עולם שלישית: קופצים על כול דבר שהוא חינם, רבים בתור כאילו הולך להיגמר האוכל עוד רגע ועוד... עבודה זו מתמקדת לכן בחוסר הסבלנות של החברה הישראלית.

חוסר הסבלנות – הוא אי היכולת לקבל שיש עוד אנשים עם צרכים ורצונות דומים. מטרת החקר היא ניסיון להבין מדוע זה קורה רק בחברה הישראלית, מה שונה בנו שגורם לנו להיות כאלה? בחרתי להתמקד בעבודה זאת בגלל שאני רואה את המקרים וחווה את הסיפורים מידי יום במדינה שלי ורוצה להבין למה זה קורה.

מקורות העבודה נשענים על מאמרים וסרט דוקומנטרי, בתוספת ראיון אישי עם עדי טובנהאוז, מורה לקולנוע במרכז. העבודה התבצעה בידי אסיף כספי תלמיד כיתה ט' במסגרת קורס לעריכת עבודות חקר, מרכז מדע ודעת למחוננים במכללת תל חי, תשע"ז 2017

תודה לדניאלה על כל העזרה ההכוונה הדאגה והתמיכה בכל מה שקשור לעבודה, תודה לעדי על הריאיון המרתק וכמובן על שיפור העבודה וכמובן תודה לחברי לקורס שעזרו ושלחו מיילים תמיכה והיו שם כשצריך אותם.

תוכן העניינים

1	מבוא
3	סקירת ספרות
3	1. חוסר ההתחשבות אצל הישראלים התחשבות כדבר חשוב סיבות לצורת הדיבור הישראלים כמביעי כעס המעמד כגורם משפיע אצל הישראלים השוואה בין תגובות אחרי פגיעה
3	2. הישראלי המכוער האלימות ומקורה הישראלים כפוגעים בכולם
4	3. האלימות המילולית בישראל מונח נכון לאלימות מילולית אלימות מילולית מתחילה באלימות האלימות המילולית – לא כל כך נורא
4	4. מרכיב האלימות-הצקה ההצקה המילולית לעומת ההצקה הפיזית הגיל כגורם משפיע על ההצקה מרכיבי ההצקה והאלימות המילולית התלמידים עם נתון מזעזע של אחוזי הצקה
6	5. נהיגה אגרסיבית בחברה הישראלית הגדרה של זעם בכביש גורמי העומס שיוצרים אגרסיביות מגדר וגיל ותרבות בנהיגה אגרסיבית תנאים משתנים של הלחץ
6	6. הישראלים בטיסות חוסר משמעת הישראלים בטיסות ההתנהגות המשפילה של הישראלים בטיסות
7	חקר עצמי הסרט "מצב ישראלי" ראיון עם עדי טובנהאוז
10	דיון ומסקנות ביבליוגרפיה
11	נספח

סקירת ספרות

1. חוסר ההתחשבות אצל הישראלים

התחשבות כדבר חשוב

נעמי פרידמן (1986) טוענת כי הישראלי מצפה להתחשבות, דבר שחשוב מאד בחברה הישראלית.

סיבות לצורת הדיבור

פרידמן טוענת שפעולות הדיבור הישירות בישראל הן בגלל הסולידריות החברתית המיוחדת כאן. הבוטות, חוסר ההתחשבות והתוקפנות נובעות מרמה גבוהה של צורות פנייה ישירות של הישראלים שמקורה בסולידריות הזאת וגם מתוך התפישה החברתית השיוויונית שקיימת בישראל.

הישראלים כמבעי כעס

פרידמן טוענת כי הישראלים ילידי ארץ מביעים כעס בצורה אופיינית להם. הם לא מנומסים, לא מתנשחים בעדינות כדי לבטא כעס. הישראלים מרכינים קצת את החריפות של התגובה באמצעות פניה ישירה בסלנג: חברה, חבוב, חביבי. השימוש בסלנג זה אומר שיש איום אבל לא תהיה אלימות.

המעמד כגורם משפיע אצל הישראלים

פרידמן טוענת שהישראלים בני הארץ מגיבים בצורה מעודנת יותר רק כלפי מי שגבוהים מהם במעמד. לישראלים צעירים - סטודנטים - נמצאו דרכים קבועות לציין דרכי הבעה שונות מאלה של עולים דוברי עברית. בעוד שהעולים בחרו להביע דרך ביטויים עקיפים ומנומסים ילידי הארץ בחרו בביטויים הבוטים והישירים. אחת מהדרכים המקובלות ביותר אצל ילידי הארץ הייתה מתן הוראה או ציווי. העולים השתמשו בביטויים של השלמה ובקשה.

השוואה בין תגובות אחרי פגיעה

פרידמן הזכירה שלדברי עלית, חוקרת בתחום השיח בארץ, בארצות הברית כשיש פגיעה בנכס יקר תהיה התנצלות מיידית שלא כמו בישראל. בארצות הברית אם אבא שכח לקחת את הילד שלו לקולנוע הוא מיד יתנצל בפני הילד אך בארץ האבא יגיד לא יכולתי וזה יספיק לו.

פרידמן טוענת שנשים מרבות להתנצל והן משתמשות במשפטים ארוכים יותר מגברים והן לא משתמשות בציניות והומור. אין ביטחון שהישראלים יהיו מנומסים יותר.

2. הישראלי המכוער

האלימות ומקורה

הרב מיכאל לייטמן (2017) טוען כי האלימות הזו לא מתחילה לדבריו "בהתנהגויות הנוראיות האלה". היא מתחילה כאשר מזלזלים בין אחד לשני, דוחפים בתורים, חותכים בכבישים וזה לא הכל.

הישראלים כפוגעים בכולם

לייטמן טוען כי הישראלים פוגעים במשרתי הציבור, מפקירים את הזקנים בבתי אבות, מתנהגים בגסות לכולם ו"מחסלים" את כל מי שחושב אחרת מאתנו. כדי למצוא פתרון לבעיה צריך קודם להבין מאיפה באה. בספר בראשית כתוב כי "יצר האדם רע מנעוריו"

ומתוך היצר הזה התפתחה האגואיסטיות שלנו עד שהגענו למצב שההתנהגויות האלו קורות בכל יום ובכל מקום.

3. האלימות המילולית בישראל

מונח נכון לאלימות מילולית

שב-נא הסופר (1990) טוען שהמונח הנכון הוא "אלימות הלשון" "אלימות המילים" ו"אלימות שבדיבור". שב-נא מותח ביקורת על עצם ניסוח המושג "אלימות מילולית". הוא טוען כי הינו שגיאה תחבירית בעברית. למשל אומרים בעברית תענית ציבור ולא תענית ציבורית. האלימות המילולית הינו מונח שהגיע מהשפה האנגלית.

אלימות מילולית מתחילה באלימות

שב-נא אומר שכאשר אתם בוכים על האלימות ברחוב ראוי להתבונן קודם באלימות של נבחרינו, מורינו, רבותינו, שופטינו, פרופסורינו, נואמינו ודברנינו ברדיו ובטלוויזיה, שחקנינו וקריינינו שעל בימותינו ודומיהם. בנוסף לכול האלימות המילולית שלהם הם גם הורסים את השפה ואלה לא אנשים שנמצאים בשוק, חלקם אפילו לא נמצאים בארץ. חברי הכנסת שלנו גם מדברים בשפה כזאת והם משתמשים "בלשונות חיבה" כגון "מניאק" "אידיוט" ועוד. שב-נא הסופר טוען שגם הנביאים בתנ"ך דיברו באלימות מילולית, ישעיהו אמר "איכה היתה לזונה קריה נאמנה" ועוד נביאים דיברו בשפה כזאת כמו יחזקאל בן-בוזי.

האלימות המילולית – לא כל כך נורא

האלימות המילולית לדעת שב-נא הסופר היא לא משהו כל כך נורא אבל אלימות כלפי הלשון כמו למשל "אני יארוג אותך" היא לדבריו הורסת את התקשורת החשיבה ויסודות עולם הרוח בין האנשים. שב-נא הסופר טוען שדווקא בשוק מוצאים את העברית הצחה הנקייה שפה ברורה אצילה שריח נפלא של תרבות עברית באה ממנה.

4. מרכיב האלימות - הצקה

ההצקה המילולית לעומת ההצקה הפיזית

עמוס רולידר (2007) טוען שאחד ממרכיבי האלימות הינו הצקה. יש שני סוגים של הצקה: הצקה ישירה והצקה עקיפה. הצקה ישירה היא פגיעה ברורה במי שמציקים לו וההצקה העקיפה היא פגיעה לא ברורה באותו אדם. אחוזי התלמידים שהעידו שהם מציקים בצורה מילולית גבוהים יותר מאחוזי התלמידים שהעידו שהם מציקים בצורה פיזית.

הגיל כגורם משפיע על ההצקה

יש יותר מציקים ככל שהגיל עולה. יש יותר הצקה מילולית ופיזית בכיתות הגבוהות אך בגילאי החטיבה והיסודי הבנות הם אלה שהציקו יותר מהבנים. המציקים נמצאו כאנשים עם הבעיות החברתיות ואלה שהשתמשו בטיפולי בריאות הנפש.

מרכיבי ההצקה והאלימות המילולית

הצקה גורמת לפחד בעיני הצופים והצקה לא מטופלת תהפוך גם את הצופים מהצד למציקים. התלמידים החלשים הם החשופים ביותר להצקה. כ-80 אחוז מתלמידי בית הספר נחשפים לאלימות מילולית מידי חודש. האלימות בקרב בני נוער עולה.

התלמידים עם נתון מזעזע של אחוזי הצקה

כ-80 אחוז מהתלמידים בישראל מדווחים שמציקים להם. רולידר טוען כי חצי מהבנים ושני שלישי מהבנות לקחו חלק בהצקה לפחות פעם אחת בשנת הלימודים בשטח בית הספר. כשני שלישי מילדי הגן חווים הצקה מידי יום מהסוג של הצקה פיזית כגון בעיטות דחיפות משיכה בשיער וכדומה. כמעט כל ילד שני עובר הצקה. כנתון אחוז הקורבנות יורד כאשר

הגיל עולה אך גם אחוז המציקים עולה. ישראל נמצאת במקום ה-11 מתוך 28 מדינות שהשתתפו במחקר על שיעור ההשתתפות בהצקה.

5. נהיגה אגרסיבית בחברה הישראלית

הגדרה של זעם בכביש ונהיגה תוקפנית

תמר תומר פישמן (2008) טוען כי **זעם בכביש** זו התנהגות עוינת נגד נהגים אחרים, גם כאשר אינך נוהג.

שני המושגים האלה "נהיגה תוקפנית וזעם בכביש" הם הגדרה ספרותית אך במציאות אין שני סוגים של נהיגה אגרסיבית ויש רק רצף של רמות התבטאות ותסכול.

נהיגה תוקפנית היא תגובה לתסכול בעת הנהיגה. היא יכולה לבוא כחוסר התחשבות בנהגים אחרים כגון צפירה או בעבירה באור אדום חיתוך.

גורמי העומס שיוצרים אגרסיביות

גורמי העומס מגבירים תסכול שמוביל לנהיגה אגרסיבית. אם הסיבה לגיטימית ומקובלת על הנהג, תפחת האגרסיביות.

האישיות משפיעה על הדרך שבה אנשים מגיבים למצבים מתסכלים, אך הגורמים בסביבה יכולים ליצור מצבים מתסכלים אשר מעוררים התנהגות אגרסיבית.

מגדר, גיל ותרבות בנהיגה אגרסיבית

למגדר ולגיל יש גם השפעה על הנהיגה ועל משך הזמן עד התסכול. אצל גברים הנהיגה האגרסיבית נפוצה יותר.

התרבות משפיעה על משך הזמן עד התסכול, מחקר מראה שהזמן שלוקח עד שצופרים בישראל קצר יותר מהזמן בארצות הברית.

תנאים משתנים של הלחץ

יש תנאים שבהם גובר הלחץ של הנהגים, זה תלוי בשעות היממה, בימי השבוע בכלל ובמקומות בהם נוהגים. לא כל עבריינות בכביש היא תוקפנות כלפי אחרים. לא כל נהיגה תוקפנית גורמת לתאונות. אך נהגים שיוצרים עימות עם נהגים אחרים מעורבים יותר בתאונות.

מחקרים מראים שלהתנהגות בחיים יש קשר להתנהגות בכביש.

6. הישראלים בטיסות

חוסר משמעת הישראלים בטיסות

שושנה חן (2007) טוענת כי הישראלים בטיסות הם חסרי משמעת, מתנהגים כנגד לחוקים ומרבים בביקורת ובדרישות. לפי סקר "רוב הישראלים שטסו בשלוש שנים האחרונות התלוננו על משהו". הישראלים לא אומרים תודה, רבים בטיסות ומתנהגים בצורה משפילה אל הדיילים ובחוסר סבלנות ונימוס ומפריעים בזמנים הקשים ביותר בטיסה.

חקר עצמי

החקר בעבודה זו מורכב מצפיה וניתוח של סרט דוקומנטרי וראיון אישי.

הסרט מצב ישראלי / אילן קפרוב | mako | פורסם 15/04/13 07:00

"אחד המאפיינים הבולטים של הישראליות הוא ההדחקה של החלקים הפחות נעימים שלנו כעם. "מצב ישראלי", סרטה התיעודי של איילת דקל, מנסה לאפיין את דמות הישראלי באמצעות תמונות ורגעים מחיי היום יום. כשמנסים החוצה את הקריצה וחיך ה"היה בסדר", מגלים שהתוצאה לא תמיד מלבבת"

סיכום הסרט "מצב ישראלי" בתום צפיה בו

התרבות הישראלית היא פוסט-טראומטית ביסודה וזה בא לידי ביטוי בחיי היום יום. מראים הרבה אנשים עם נשק, הפחד מהפיגוע הבא תמיד קיים. הישראלי ידחף בכניסה לאוטובוס ואז יקום לתת לך את המושב שלו אם אתה עייף. "למה מי מת? על עמידה גאה וחוצפה דווקאית". החוצפה הישראלית במובן מסוים היא הכחשה ובמובן מסוים היא ההבטחה שלנו לעצמנו שזה לא יקרה שנית. "בעיני הישראלי, הפראיירות גרועה ממוות". פראיירות מזדהה עם החולשה היהודית בגולה. עלינו לרכבת עם כרטיס חינוך, אבל הרכבת עצרה באושוויץ בסוף. אז לא נעלה יותר עם כרטיס חינוך ולא נצא פראיירים. לא נחזור להיות החלשים שנית עמידה בתור היא בעצם מבחן האם אתה פראייר או שאתה לא פראייר. דחיה של המורשת האירופאית המלוכה והאצולה וכשעזבנו את אירופה באנו בהבטחה לחברה צודקת ושוויונית. גאווה שאנחנו החברה הכי נכונה בעולם. מראים הרבה אנשים מדברים בטלפון בכל מקום. "אני מדבר משמע אני קיים על זכותנו להשמיע קול". הטרואמה של ההשתקה בגולה ועכשיו קיבלנו בית ומיקרופון, ואנחנו נשמיע את דעותינו. אם לא נביא את דעותינו לא נהיה במרחב הציבורי.

ראיון אישי עם עדי טובנהאוז, מנחה לקולנוע במרכז למחוננים

ראיון עם עדי

מה אתה חושב על חוסר הסבלנות של הישראלים?

החברה הישראלית סובלת מחוסר סבלנות. קשה לי לדעת קשה לי להעריך את מידת חוסר הסבלנות. לא הייתי בהרבה מקומות בעולם כדי לדעת אם יש במרחב שלנו יותר או פחות חוסר סבלנות; יכול להיות שיש מקומות בעולם ששם יש חוסר סבלנות יותר גדול. בחברה הישראלית המידה בהחלט גדולה, גדולה מידי והנזק ניכר בכל תחומי החיים וכמעט בכל זמן. הייתי רוצה לנסות להסביר מהי סבלנות ומהו חוסר סבלנות: סבלנות היא היכולת של האדם להשתלב מתוך עולמו הפנימי עם הקצב הטבעי שבו מתרחשים תהליכים או אי היכולת שלו או אי הרצון שלו להשתלב עם הקצב הטבעי שבו מתרחשים תהליכים. סבלנות היא יכולת הכלה ויכולת המתנה. אם אדם יכול להשתלב אז הוא סבלני, הוא מפגין סבלנות, ואם הוא לא מצליח להשתלב אז אפשר לומר שהוא מפגין חוסר סבלנות. לדוגמא: אדם מחליט להכין עוגה. על פי הנחיות המתכון הוא מארגן את כל המצרכים ומכין את הבצק, מניח בתבנית ומכניס את התבנית ואת הבצק לתנור אפיה. על פי ההנחיות הוא מכוון את התנור לטמפרטורה של 180 מעלות ומפעיל אותו, וכעת לא נותר לו אלא להמתין 55 דקות, אלה ההוראות. 55 דקות הוא קצב הזמן שנדרש לתהליך הפיכת הבצק לעוגה, לא יותר ולא פחות. לא נדרשת כל פעולה נוספת ונותר רק להמתין עד סיום התהליך. ובנקודה הזאת יכול להיווצר מתח. מתח בין הרצון לעוגה ובין זמן המתנה הנדרש כדי שהרצון ימומש ותהייה עוגה. אם לאדם יש את יכולת הכלה של הזמן המתבקש, והוא חי עם זה בשלום, והוא אינו סובל מסימפטומים נוירטיים מטרידים של קוצר רוח הוא מצליח להשתלב לתוך הקצב הטבעי של התהליך.

אבל, אם הוא כן הופך קצר רוח והוא מתעצבן ורוטן מתוך אי יכולת להשלים עם הקצב הטבעי של תהליך אפיית העוגה, אפשר לומר שהוא מגיב בחוסר סבלנות, אפשר לומר שהוא חסר סבלנות.

האם הישראלי משלים עם הקצב של התהליכים וזורם בשלווה פנימית עם הקצב הנכון? אני לא בטוח. הוא רוצה שהדברים יתרחשו יותר מהר; הוא לא מוכן לחכות את הזמן שנדרש; הוא חסר סבלנות. בוא נאמר כך: אם אנחנו יכולים להתייחס או ליחס לעם או לחברה תכונות, הייתי אומר שזו אחת מהתכונות של הפרעת אישיות של הישראלי, של החברה הזאת. יש הרבה מדינות והרבה עמים שלהם יש הפרעות אישיותיות אחרות. זו הפרעת אישיות שאפשר לתקן אותה ואחד הביטויים שלה זה חוסר סבלנות.

ההשלכות של חוסר הסבלנות הן חוסר התחשבות, גסות רוח ואלימות. חוסר סבלנות זה גם ביטוי למצב שבו האדם רואה רק את עצמו ואת הצרכים של עצמו ולא מוכן לקחת בחשבון שיש עוד אנשים מסביבו שגם להם יש צרכים ושגם להם יש זכות להשיג את רצונם. חוסר סבלנות נובעת מזה שהאדם אינו מכבד את זולתו; אין כבוד לאחר. חוסר הסבלנות זה אחד הביטויים של רשעות אחד כלפי השני. אתן לך דוגמא: לפני כחמש שנים השתולל צונאמי ביפן בפוקושימה משולב עם פיצוץ של כור גרעיני. זה היה, בלי להגזים, קטסטרופה, חלום בלהות שהתגשם ברמה שעוד לא הייתה כמוה; ערים נמחקו לגמרי, אנשים טבעו למוות, עשרות אלפי אנשים נשארו בלא כלום, ללא בית, ללא בגדים, ללא אוכל, ללא כלום. ללא קרובי משפחה, נותרו ניצולים, פליטים בתוך איי חורבות ונהרות גועשים של מי ים שמושכים איתם הריסות של בתים רבי קומות מכוניות, ספינות ענק הפוכות, בעודם חשופים לקרינה רדיואקטיבית מכור שהתפוצץ. שלטונות יפן, לאחר ימים של הלם ושיתוק הקימו באזור ההרוס מהצונאמי והנגוע מזיהום רדיו אקטיבי מוקדים לחלוקה של צורכי הישרדות בסיסים לאלפי הניצולים: אוכל, מים, שמירה וכו', התבוננתי במראות בטלוויזיה ונדהמתי לראות את היפנים, בתוך הכאוס הזה ובמצב של סכנת חיים מיידית שריחפה באוויר, עומדים בתור, אחד אחרי השני, בשקט ובסדר מופתי, מחכים בתורם לקבל את מה שבעצם יציל את חייהם. אף אחד לא דחף, אף אחד לא ניסה לעקוף את האחר.

האם זה ביטוי לסבלנות? האם זה ביטוי לחוכמה ולניסיון ולחשיבה תועלתנית הישרדותית מסדר גבוה שבבסיסם ניצב הרעיון שאם אנשים יסכימו לעמוד בתור נעמוד הם יקבלו יותר מהר ובצורה יותר טובה את מה שהם צריכים וזה עדיף על הדרך שבה אנשים מפוצץ אחד לאחר את הפנים, דוחפים, מכים, רומסים זה את זה האם זה יוצרים גיהנום. האם זה ההבדל בין חוסר סבלנות לסבלנות? או שהעניין אפילו יותר עמוק יותר. ונשאלת השאלה: האם אנחנו כאן באירוע משברי, חס ושלום, גם ננהג ככה? או שנטרף אחד את השני? זו תרבות, זה בחינוך שלהם, זה בחוכמה האדירה של העם הזה שידע לעמוד בתור בסדר מופתי; כל אחד קיבל, לא היה חסר לאף אחד, אף אחד לא נכנס לחרדה שהוא יגיע ולא יהיה לו.

יש סיפור על אדם שנפטר ופגש מלאך שאמר לו: "תשמע, אתה היית באדם מצוין, אני נשלחתי ללוות אותך לגן עדן, אבל בדרך לגן עדן אני רוצה שנעבור לרגע בגיהנום, כדי שתראה מה הרווחת".

המלאך, כמו סופרמן, אוהז בנפטר ושניהם עפים מעלה, מתרחקים מכדור הארץ, והמחזה מרהיב ביופיו, עוצר נשימה. לפתע פונה המלאך שמאלה והם נכנסים לגיהנום. ומה רואים שם? רואים אנשים רבים יושבים על שפת בריכה גדולה ובתוך הבריכה יש מרק גורמה ולכל אחד מהיושבים יש כף שבעזרתה אפשר לאכול את המרק. אבל זו כף נורא ארוכה, בין 5 ל-10 מטר ארוכה. הנפטר מסתכל ורואה איך כל הכפות מתערבבות אחד עם השנייה, איך אחד מפיל את הכף של האחר, איך כל אחד מנסה איכשהו בכוח להביא את הכף לתוך הפה שלו ולאכול ואין אפשרות שזה יקרה, הם לא יכולים, הם מכים זה את זה עם הכפות ונופלים בצרחות נוראיות לתוך המרק הלוהט.

"אתה רואה?" אמר המלאך, "זה גיהנום. בוא נעוף מפה כמה שיותר מהר". וכהרף עיין הם בגן עדן, והמראה הוא אותו מראה: אנשים יושבים מסביב לבריכה גדולה, מלאה במרק וגם כאן לכל אחד יש כף, זהה, 5 עד 10 מטר ארוכה, ושקט מאוד מסביב.

ולפתע אחד מהיושבים מסביב לבריכה מכריז:

"הכניסו את הכפות למרק!"

וכולם מכניסים את כפותיהם למרק.
ואז שוב נשמע קולו:
"הרימו את כפות המרק המלאות!",
כולם מרימים את הכף, מטים את הכף ימינה וכך ומאכילים את אלה שנמצאים לפניהם וחוזר חלילה על שובע.
אמר הנפטר למלאך: "אני מבין – גן עדן הוא חיבור ושיתוף ויחד, גיהנום הוא ניתוק, בידוד ולבד. זו בחירה והיא זכות שניתנה לאדם".
ענה לו המלאך: "מכיוון שהבנת נפתחו בפניך שערי גן עדן"

מה אתה חושב על האלימות המילולית בחברה הישראלית ובכלל?

ישנה אלימות מחשבתית, היא מסוכנת. ישנה אלימות מילולית והיא מאיימת ופוגענית, כמאמר הביטוי: מילים הורגות וישנה אלימות פיזית היא הרסנית משחיתה וקטלנית ואין ממנה חזרה. על כן האלימות המילולית היא חלק יותר מתון של ביטויי חוסר סבלנות. אפשר לראות שלושה שלבים של אלימות: אלימות מחשבתית שמובילה לאלימות מילולית שמתדרדרת לאלימות פיזית. השלושה קשורים אלה באלה, שלושתם נמצאים תחת הכותרת אלימות.

יש אלימות שהיא תוצאה של חוסר סבלנות והיא חזון נפרץ בחברה הישראלית. למשל במוסדות ציבוריים; אלימות בבתי חולים, בהם מלווים של חולים נוקטים באלימות קשה כלפי הצוות הרפואי, הרופאים והצוות הסיעודי; האלימות באה לביטוי בדרכים, בתאונות דרכים; קרובים של נפגעי תאונות דרכים פוגעים בפרמדיקים וכופים עליהם לטפל בקרוביהם הפצועים קודם; הם לא נותנים לפרמדיק בעצם לבצע את פעולות ההחייאה על פי סדרי עדיפויות שלו, על פי מידת הפגיעה ועל פי הדחיפות של הפציעה. זה מגיע בהחלט לממדים של אלימות פיזית קשה.

איך הרגשת כשהיית במצב כזה של חוסר סבלנות?

התשובה יכולה להתחלק לשני מצבים. האחד, איך הרגשתי כאשר ביטויים של חוסר סבלנות הופנו כלפי ואני הייתי המטרה שלהם, והמצב השני הוא, איך הרגשתי כשאני הפגנתי חוסר סבלנות כלפי אדם אחר או אירוע כזה או אחר. ישנה מניפה שלמה של רגשות ושל תגובות. היו מקרים שהתבוננתי במצב וניסיתי ללמוד על עצמי ועל הטבע האנושי, והיו פעמים שלא הרגשתי נוח עם זה; הייתי מתוסכל. לעיתים הגבתי אני בחוסר סבלנות. זה עניין של מודעות, יש מניפה שלמה של רגשות ותגובות. עדיף להימנע ממצבים של חוסר סבלנות ולהשתדל להמעיט ככל האפשר מלהגיע לאירועים כאלה. לרוב אלה רגשות שליליים, לא נעימים.

איך אתה חושב שיכולת לעזור לאחרים במצב כזה?

תראה, זה מאוד תלוי: זה נע על מניפה של תגובות והן תלויות מצב, זה תלוי בסיטואציה. התגובות שלי לחוסר סבלנות ולאלימות בכלל הן משמירות מרחק כדי לא להיפגע ועד התערבות בניסיון לעזור. להרגיע לישר את ההדורים, לעשות סדר, להשכין שלום. כאמור זה תלוי במצב.

מתי הסביבה מגדילה את האלימות?

זה תלוי תרבות. אם אני אנחנו חוזרים לדוגמא של פוקושימה, זו הייתה הסביבה שיצרה איום קיומי, סביבה של מלחמת הישרדות; ועדיין אנשים לא פגעו אל באלה ולא היו אלימים אחד כלפי השני.
בכל מקום שבו שנוצרת התקהלות של אנשים, ברגע שנוצרת צפיפות, כאשר נוצר עיכוב, או איחור של משהו, ברגע שדברים לא מסתדרים בהתאם לרצון, לציפייה, לתכנון, באותו רגע אלימות מתחילה לבעבע מבפנים החוצה.
האלימות המסוכנת ביותר היא לא בהכרח קשורה לסביבה, האלימות המסוכנת ביותר קורית כשאנשים מאמינים שהם צודקים, כשהם מאמינים שהצדק אתם, ואם כך מותר להם לעשות את הנורא מכל, לצאת למלחמות לבצע פשעים כנגד האנושות, הרי הם צודקים!
אמונה עיוורת היא דבר מסוכן היא מובילה לאלימות.

האם יש לך עוד משהו להגיד על חוסר הסבלנות ועל הישראלים?

בהכללה גסה אפשר לקטרג ולומר שהישראלי אנוכי גס רוח ואלים. הוא בהחלט חסר הסבלנות. הוא פורע חוק, משקר, גונב, הוא מניפולטור, תועלתן חסר מעצורים וחסר בושה, וכזזה, ללא נקיפות מצפון הוא מנצל את זולתו.

בוא נוסיף עוד מרכיב לתסבוכת: אם נסתכל על כל ההתקדמות הטכנולוגית, האפליקציות החדשות, המכשירים החדשים, בכל תחומי החיים, למשל, תעבורה, תעשייה, תקשורת, מדע וידע ומסחר, מתעוררת שאלה מה מניע את האדם ליצור אותם? ואני מגלה שקיימת באדם שאיפה ויתכן שהיא מובנת בטבע האנושי, באבולוציה האנושית, - והיא לצמצם את המרחק והזמן בין רצון לבין מימושו. המחשב ויישומיו האינסופיים מאפשרים להשיג תוצאה בנו שניות, כל התנועה של הטכנולוגיה כל התנועה הזו מאפשרת לקצר את הזמן - בין "אני רוצה", לבין "זה קורה". זאת אומרת: אדם שואף להגיע לאפשרות שבה הוא יחשוב על משהו ובה בעת מחשבתו תתגשם. אני חושב שזה הכיוון עכשיו, להתגבר על מגבלות החומר המרחב והזמן.

אם כן, הביטויים של השאיפה והרצון האלה, המובנים באדם, ברמה הגבוהה של התגובה האנושית יהיו אלה פתרונות טכנולוגיים. ברמה הנמוכה והמוגבלת של התגובה האנושית הביטוי לשאיפה ולרצון האלה יהיו התפרצויות של חוסר סבלנות ואלימות מילולית ופיזית בשעה שהדברים לא יתרחשו בהתאם לציפיות.

לכן יתכן שחוסר סבלנות וביטויים נוספים של אלימות הם הדרך של המערכת היותר נמוכה באדם לקצר את הזמן בין "רוצה למקבל", ובמערכות היותר גבוהות באדם הדרך לקצר את הזמן בין "רוצה למקבל" היא הטכנולוגיה, יכול להיות שזה חלק מהאבולוציה שלנו; זוהי תנועה פנימית, דחף אבולוציוני להגיע, כאמור, למצב שבו אדם יחשוב על משהו זה יקרה. לכן אנחנו כל הזמן מנסים לפתח מטוסים יותר מהירים, מכונות יותר מהירות, אפליקציות שמזרזות, מילון אפליקטיבי שתוך שניה מציג תרגום למילה במאה שפות.

יתכן, לפחות כמחשבה, שהיכולות שאנחנו מתארים כאן כבר היו לאדם, הן היו תכונות מובנות בו והן אבדו, למשל, טלפתיה ודומיה, ויתכן שבתודעתנו, במעמקי תת המודע, קיים זיכרון של היכולות האלה והיום האדם מנסה להשיבם אליו והפעם אמצעים חיצוניים, טכנולוגיים.

דין

עבודה זו דנה בחוסר הסבלנות של הישראלים ובודקת את סיבותיה. כותב העבודה מנסה להבהיר למה קורה זה רק בחברה הישראלית, מה שונה בנו שגורם לנו להיות ככה, הרי אנחנו מדינה מפותחת עם הרבה משאבים אך בכל זאת אנחנו חברה בלי סבלנות, רוגע, כבוד בין אחד לשני ולאחר - עם שפה בוטה וחוסר בדיבור בשפה גבוהה והתנהגות כאילו אנחנו מדינת עולם שלישית.

בפתח העבודה נפרשו התיאוריות המרכזיות: נעמי פרידמן אומרת כי חלק חשוב בחברה הישראלית הוא הציפייה להתחשבות, הדיבור הישיר של הישראלים נובע מהסולידריות. הבוטות והתוקפנות נובעות מהסולידריות ומהתפישה השוויונית החברתית המיוחדת לישראל. הצברים מבטאים כעס באופן חריף והשימוש בסלנג נועד כדי לאיים ולהימנע משימוש באלימות.

מיכאל לייטמן מוסיף כי **בסיס האלימות** נמצא בזלזול בין אנשים. הישראלים מתנהגים באופן אלים וגס בכל מקום כל הזמן, והמקור של התנהגות זו הינו ביצר הטבעי; בספר בראשית כתוב "יצר האדם רע מנעוריו". האדם בדרך כלל מרסן את היצרים האלה.

המושג **אלימות מילולית** הוא טעות תחבירית בשפה העברית והמושג הנכון הוא אלימות הלשון. האלימות של נבחרינו, מורינו, רבותינו, שופטינו, פרופסורינו, נואמינו ודברנינו, שחקנינו, קריינינו וחברי הכנסת שלנו גרועה הרבה יותר מהאלימות בשוק. גם בתנ"ך הנביאים דיברו באלימות מילולית. המחקר מציין בנוסף כי האלימות המילולית אינה קשה לעומת האלימות כלפי הלשון, שהורסת את החשיבה, התקשורת ויסודות עולם הרוח בין אנשים.

על פי רולידר **הצקה** היא אחד ממרכיבי האלימות. כשהגיל עולה יש יותר הצקה אך בגילאים הנמוכים הבנות הם המציקות יותר. המציקים נמצאו עם בעיות חברתיות וכאשר לא מטפלים בהצקה גם הצופים בה יהפכו למציקים. 80 אחוז מהתלמידים חווים ונחשפים לאלימות מילולית כל חודש ובקרוב בני הנוער האלימות עולה. נמצא כי ההצקה נמצאת באחוזים גבוהים בבתי הספר ובגן אך כאשר הגיל עולה האחוזים יורדים.

פרידמן מוסיפה שילידי הארץ מתבטאים במתן הוראה או צווי והישראלים מגיבים בצורה יפה כלפי מי שהינו במעמד גבוה מהם. בארץ ההתנצלות לא תהיה מידידת לעומת ארצות הברית ונשים מרבות להתנצל יותר מגברים. ישראלים לא יהיו בהכרח מנומסים יותר בעתיד. על פי פישמן יש רמות של התבטאות ותסכול **בנהיגה אגרסיבית**; כשיש גורמי עומס בתנועה הם מגבירים את הסיכויים לתסכול שמוביל לנהיגה אגרסיבית. האישיות היא גורם משפיע על המצבים המתסכלים אך גם לסביבה יש השפעה על המצבים המתסכלים. המגדר והגיל משפיעים על ההגעה לתסכול ואצל גברים האגרסיביות שכיחה יותר. בישראל האגרסיביות שכיחה יותר מאשר בארצות הברית אך גם התרבות משפיעה על כך - הלחץ גובר במצבים מסוימים. עבריינות בכביש היא לא בהכרח תוקפנות כלפי אחרים ולא כל תוקפנות גורמת לתאונות אך התוקפנות מגבירה את הסיכויים לתאונות, התנהגות בכביש וההתנהגות בחיים קשורות זו לזו. על פי כן הישראלים מתנהגים בצורה חסרת משמעת וחסרת גבולות בטיסות. **יש בעבודה התייחסות מיוחדת לאלימות מילולית שתופסת מקום מרכזי בחוסר הסבלנות.**

בהמשך הוצג ראיון אישי עם עדי טובנהאוז, מורה במרכז מדע ודעת למחוננים. על פי דברי טובנהאוז, סבלנות היא היכולת להשתלב עם הקצב הנכון של תהליכים. אך הישראלי לא משתלב בקצב של תהליכים. חוסר הסבלנות היא הפרעת אישיות אצל ויש לטפל בה. ההשלכות של חוסר הסבלנות הן חוסר התחשבות, גסות רוח, ואלימות. חוסר הסבלנות היא ביטוי למצב שבו האדם רואה רק את עצמו ואת הצרכים שלו ודורס את האחר. חוסר הסבלנות נובע מחוסר כבוד לאחר כשאנשים מאבדים את יכולת ההקשבה אחד

לשני. חוסר סבלנות הוא אחד הביטויים של שנאה ורשעות, חוסר סבלנות הוא אחד התכונות של האדם האנוכי, מודל ה"אני ואפסי עוד" (צפניה ב טו).

חוסר סבלנות מתקשר עם תרבות נחשלת, עם חינוך קלוקל ועם מסורת ערכית שנשחקת עד דק. תופעת חוסר הסבלנות מתרחבת כאשר יש חוסר סדר וארגון כך חוסר הסבלנות גם מצביע על העדר מנהיגות ראויה ואובדן דרך. חוסר סבלנות על צורותיו מהווה סימפטום להתפרקות המרקם החברתי, להיחלשות הכוחות המלכדים חברה. חוסר סבלנות מפרק קבוצה לבדידים עוינים זה לזה, הוא סימפטום לתהליך של התפרקותו של עם, בדרך להיעלמותו.

בנוסף חוסר סבלנות והאלימות המילולית הם הפחות נוראים מבין כוחות הפירוד וההרס של חברה. אלימות פיזית שבאה בעקבותיהם היא הרבה יותר גרועה אף יותר.

הישראלי, הוא חסר הסבלנות, הוא פורע חוק, משקר, גונב, הוא מניפולטור תועלתן חסר מעצורים והוא וללא בושה וללא נקיפות מצפון מנצל את זולתו.

התכונות האלה הן לדעת עדי הן ביטוי ברף הנמוך והגס של שאיפה מובנית בטבע האדם והיא **לצמצם את המרחק והזמן בין הרצון למימושו ולצמצם את כמות האנרגיה הנדרשת לכך**. התכונות ההרסניות האלה ואחרות מתגלות כאשר שהאדם משליך מעליו את המעטפת הדקיקה והשברירית של התרבות הנרכשת, ותחתיה, מתוך המחשכים מגיחה מפלצת הבערות והנבערות ומרימה את ראשה ואין מי שיעצור אותה, לית דין ולית דיין (ויקרא רבה, כח). לבריונות, לאכזריות ולרשעות השלטון. ניצנים של פשיזם כבר אמרנו? הראיון האישי מוסיף ומחזק את דברי החוקרים ומוסיף עוד עמדות לגבי חוסר הסבלנות.

מסקנות

מסיכום הדברים עולות המסקנות הבאות: חוסר הסבלנות נובע מחוסר היכולת להקשיב ולחכות ומהציפייה להתחשבות. הישראלים משתמשים באלימות מילולית ודיבור ישיר כתוצאה מחוסר הסבלנות אך האלימות הפיזית והאלימות כלפי הלשון גרועים הרבה יותר מהאלימות המילולית. הישראלים מזלזלים בחוקים, עוקפים בכבישים, מתנהגים בצורה מזעזעת בטיסות ובבתי חולים. אין הבטחה שמצב זה ישתפר אך לדעתי החלפת הממשלה והכנסת המודעות לבתי הספר, לגנים ולאוניברסיטאות תוכל לשפר את המצב.

ביבליוגרפיה

הסופר, ש. (1990), אלימות שהלשון נוהגת ואלימות שנוהגים בלשון, בתוך: לשון ועברית: כתב עת לעניני לשון, שפות והלשון העברית, 1: 27-30, 1990
פישמן, ת. (2008) נהיגה אגרסיבית בכביש – הגורמים והדרכים למניעתה
פרידמן, נ., (1986), את/ה חסר/ה התחשבות! בתוך: נעמת: הירחון לאשה ולמשפחה, ינואר-פברואר

חלידר ע. (2007), בית ספר אלים, בתוך פנים: כתב-עת לתרבות, חברה וחינוך, 38: 74-83

לייטמן, מ. (2017), אקטואליה | ארכיון אקטואליה חברתית | א-לי-מות
<http://www.kab.co.il/kabbalah/%D7%90%D7%9C%D7%99%D7%9E%D7%95%D7%AA-%D7%90%D7%99%D7%9A-%D7%9E%D7%AA%D7%9E%D7%95%D7%93%D7%93%D7%99%D7%9D>

נספחים: דוגמה לאפשרות של ריכוך ומיתון הדיבור או החרפתו - בעמוד הבא.

להלן מספר דוגמאות לאפיון של דרגות הריכוך וההחרפה

אפיונים	מימושים לשוניים	פעולת-הדיבור
<p>הדובר נמוע מלפגוע בשומע הוא סופג את הפגיעה, ומשלים עם המצב. זה סף-הנויפה.</p>	<p>- שתיקה - אין תגובה - תודה (פרצוף חמוץ) - נו... מה לעשות... - מה קרה? - טוב, אני כבר אסתדר.</p>	<p>השלמה - תת סעיף-הנויפה</p>
<p>אין אוכור של הנמען. הכעס מופנה כלפי גורם חיצוני. יש שימוש בגוף שלישי, כינוי-רמז וניסוח סתמי. לא נאמר במפורש, שהשומע אחראי.</p>	<p>- נמאס כבר מהביוורוקרטיה הזאת! - זה לא בסדר! - איה חוסר-התחשבות! - ככה לא מתנהגים! - לא ייאמן! - כל הגברים אותו דבר!</p>	<p>אי-שביעות-רצון</p>
<p>התלונה היא ישירה. המבע מציין בבירור את מעורבותו של השומע. יש העלבה והפניית העלבון כלפי הנמען.</p>	<p>- זה חוסר-התחשבות מצדך! - אתה לא הוגן! - אתה אידיוט מושלם! - תגידי לי, אתה נורמלי?!</p>	<p>תלונה</p>
<p>ייחוס מעשה זדוני לשומע. הדובר מוסיף אפשרות של פעולת פגיעה. מבעים אלו ישירים ונוגשים. יש בהם נימת-איום, חוסר-סבלנות והפחדה.</p>	<p>- אני אפנה לממונים עליך - אם לא יילך אתך בטוב, נמצא דרכים אחרות. - אין שעת-קבלה, צא בבקשה! - אני אהרוג אותך, היוהר ממני! - אם יקרה ל משהו, האשמה כולה שלך.</p>	<p>נויפה</p>
<p>הדובר התגבר על כל המחסומים, הוא מסכן עצמו, ורוצה לממש את זכותו באופן מייד-עלידי מימוש האיום.</p>	<p>- צא מכאן תיכף ומיד, ואני כבר נוטלפן למשטרה. - אני לא זו מפה בלי האישור שאני צריך. - אני עומד על זה, שתטפל בבקשה שלי מיד ברגע זה!</p>	<p>מימוש ההתראה</p>